

Türkiye'de Sosyal Girişimcilik

Koç Üniversitesi Öğrencilerinin Gözünden

Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu
KUSIF

Türkiye'de Sosyal Girişimcilik

Koç Üniversitesi Öğrencilerinin Gözünden

YAZAR

Dr. Seda Müftügil Yalçın

KATKIDA BULUNANLAR

**Annette Baumann, Uğur Gatfar, Emir İnanç
Ozan Kara, Lubomir Kruzliak, Mehmet Meçikoğlu
Margherita Melita, Ekin Rota, Giuseppe Trovato**

EDİTÖR

Damla Kellecioğlu

TASARIM VE UYGULAMA

MYRA

TASARIM DANIŞMANI

Rauf Kösemen

YAYIN KİMLİĞİ TASARIMI

Tuba Mücella Kiper

SAYFA UYGULAMA

Gülderen Rençber Erbaş

KOORDİNASYON

Engin Doğan, Damla Ezer

ISBN: **978-605-9389-23-5**

BASKI

İmak Ofset

Merkez Mah. Atatürk Cad. Göl Sok. No: 1
Yenibosna-İSTANBUL
Tel: 0212 656 49 97
Fax: 0212 656 29 26
www.imakofset.com.tr

Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu

Koç Üniversitesi
Rumelifeneri Yolu 34450 Sarıyer, İstanbul
Tel (santral) 0212 338 00 00
kusif@ku.edu.tr
www.kusif.ku.edu.tr

PROJE ORTAKLARI

UniCredit Foundation

Vehbi Koç Vakfı

İÇERİK ORTAĞI

İŞ BİRLİĞİ İLE

YapıKredi

İÇİNDEKİLER

- Başlarken... *Gonca Ongan* 4
- Kitabın doğuşu *Seda Müftügil Yalçın* 5
- Öğrenci gözünden *Annette Bauman* 6
- Ashoka adına *Zeynep Meydanoglu* 7
- Sosyal girişimciliği desteklemek *Tara Hopkins* 8
- Projede yer alan Ashoka fellow'ları ve sosyal girişimleri 11
- Görüşmeler ve dile getirilenler 17
- Fellow'lar için Ashoka'nın Anlamı 19
- Sosyal girişimciliğin tanımı 21
- Kültürlerarası bir kavram olarak sosyal girişimcilik 23
- Sosyal girişimcilerin özellikleri 24
- Fikrin bulunması ve geliştirilmesi 26
- Sosyal girişimcilerin diğer sosyal etki aktörlerinden farkı 28
- Sosyal girişimciliğin motivasyonel farkı 30
- Sosyal girişimciliğin önündeki engeller 31
- Türkiye'de sosyal girişimciliğin ve diğer ülkelerdeki sosyal girişimcilikten farkı 33
- Finansal model, strateji ve sürdürülebilirlik 34
- Sosyal girişimin hedeflediği problemin çözümü mümkün müdür? 36
- Sosyal etki ölçümlemesi 38
- Öğretim programlarında sosyal girişimcilik 39

Başlarken...

Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu (KUSIF) olarak UniCredit Vakfı ve Vehbi Koç Vakfı ortaklığı ile Türkiye'deki sosyal girişimlerin sürdürülebilirliklerini sağlayarak sosyal etkilerini artırmaları amacıyla “Change with Business” projesini başlattık. İki senelik proje kapsamında sosyal girişimcilik sektörünün gelişmesini destekleyici şekilde çalışarak uygulanabilir iş modelleri olan, gelir getirme potansiyeli yüksek ve ölçülebilir sosyal etkiye sahip, güçlü sosyal girişimlerin oluşmasını teşvik edeceğiz.

“Change with Business” projesi kapsamında aktivitelerimizi üç ana alana yönelttik: Sosyal girişimcilerin bilgi ve becerilerini geliştirmek, sosyal finans mekanizmasının oluşmasına destek olmak ve sosyal girişimcilik ekosistemini kuvvetlendirmek.

Projenin kolektif etkisini artırmak için ilgili alanlarda önemli kurumlar ile birlikte çalışacağız. Finans sektöründen Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. ile işbirliği içinde gerçekleştireceğimiz projede, sosyal girişimcilik ekosisteminden Sosyal İnovasyon Merkezi içerik ortağı; Mikado Sürdürülebilir Kalkınma Danışmanlığı, Ashoka Türkiye ve Impact Hub İstanbul destekçi kurum olarak yer alıyor.

Üniversiteler sosyal girişimcilik ekosisteminin önemli bir paydaşı. Bu nedenle proje kapsamında ilk yayılımımızı Koç Üniversitesi öğrencileri ile Ashoka Türkiye işbirliğinde hazırlamış olmaktan ve alana katkı vermekten KUSIF Ekibi olarak çok mutluyuz.

Başta bu kitabın yazarı KUSIF'in değerli araştırmacısı Dr. Seda Müftügil Yalçın ve Koç Üniversitesi öğrencileri, Ashoka Türkiye Direktörü Zeynep Meydanoğlu olmak üzere kitapta emeği geçen herkese teşekkürlerimi iletmek istiyorum.

Gonca Ongan
KUSIF Yönetici Direktör

Kitabın doğuşu

Bu kitap 2015 Bahar döneminde Koç Üniversitesi İşletme Enstitüsü'nde verdiğim MGMT 550 Sosyal Girişimcilik dersindeki öğrencilerimle beraber geliştirdiğimiz bir fikrin ve dolayısıyla onların değerli emeklerinin ürünü. Koç Üniversitesi'nde yaklaşık iki yıldır düzenli olarak sosyal girişimcilik ve sosyal etki alanında ders vermekteyim, diğer yandan araştırmacı olarak görev yaptığım Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu'nda (KUSIF) öğrencilerimizin dünyada görmek istedikleri değişimi yaratmalarına yardımcı olacak, onlara farklı ufuklar açacak dersler ve programlar kurgulamaktayız.

Yüksek lisans seviyesinde verilen Sosyal Girişimcilik dersinin içeriğini oluşturma aşamasında dersin nasıl öğrencilerimiz için en verimli şekilde kurgulanabileceğini, hangi kaynakları ve materyalleri kullanabileceğimizi üzerine çokça düşündük. Ashoka'nın Teaching Resource Guide adlı, başta Ivy League üniversiteleri olmak üzere ABD'nin pek çok saygın üniversitesinde konuyla ilgili geliştirilmiş ders içeriklerinin mevcut olduğu kaynak kitabı bu aşamada bizlere çok yardımcı oldu.

Ashoka ile yaptığımız enformel görüşmeler, bizlere Ashoka'nın da samimi olarak değişim yaratmada yüksekokulları ve üniversiteleri temel stratejik ortaklar olarak gördüğünü gösterdi. Bu saptamadan yola çıkarak dersin bitirme projesinde öğrencilerin, Ashoka'nın bize yönlendirdiği fellow'larıyla yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirebileceğini ve öğrencilerin derste edindikleri teorik bilgi ışığında bu mülakatları inceleyebileceğini düşündük. Bu yolla öğrenciler, yeni filizlenen bir alanın öncüleri olarak Türkiye'de aktif olarak çalışan fellow'ların yaptıkları işleri onların ağzından duyma ve akıllarına takılan soruları onlara sorma fırsatını bulabileceklerdi.

Bütün bu süreçte Ashoka Direktörü sevgili Zeynep Meydanoğlu bizlere çok yardımcı oldu, fikrimizi destekledi, ortağımız oldu. 2015 Bahar döneminde öğrenciler Ashoka Fellow'larıyla¹ yarı yapılandırılmış 16 adet mülakat gerçekleştirdiler. İlerleyen sayfalarda göreceğiniz bu mülakatlar daha sonra tematik olarak incelendi ve her bir tema bir başlık altında toplandı. Mülakatlar Türkiye'deki sosyal girişimcilerin farklı alanlardaki düşüncelerini, çalışma alanlarını, karşılaştıkları zorlukları ve daha birçok farklı konuyu gündeme getirmeyi, öğrencilerin gözünden bu yeni alanının bir resmini çekmeyi amaçladı. Sosyal girişimcilikle ilgilenen öğrencilere, öğretim görevlilerine ve sosyal girişimciler için farklı bir bakış açısı sunduğuna inandığımız bu kitabın, sosyal girişimcilik alanının meşruiyetini ve tanınırlığını artırma yolunda bir katkı sunmasını, bu alanda çalışmak isteyen öğrencileri motive etmesini gönülden diliyoruz. Bu önsözü takiben, yüksek lisans öğrencim Annette Bauman'ın, Ashoka Türkiye'nin temellerini atan ve bana her zaman ilham veren sevgili eski hocam Tara Hopkins'in ve Ashoka Türkiye'nin Direktörü Zeynep Meydanoğlu'nun ufuk açıcı giriş yazılarını bulacaksınız. Keyifli Okumalar...

Dr. Seda Müftügil Yalçın

¹ Ashoka sosyal girişimci ağı üyeleri

Öğrenci gözünden

Annette Baumann

Sosyal girişimcilik dünyada, net bir tanıma sahip olmamakla beraber, giderek popülerleşen bir kavram. Sosyal Girişimcilik dersimizin amacı bu kavramın arkasında hangi tartışmaların olduğuna dair daha fazla bilgi edinmek, bu alana ilişkin daha iyi bir anlayışa sahip olurken sosyal girişimcilik alanındaki gelişmelere eleştirel bir gözle bakabilme becerisi kazanmaktır.

Sosyal girişimcilik, ana akım girişimcilikten farklı olarak, kârı değil sosyal etkiyi en üst düzeye çıkarmakla ilgilenmekte ve toplumda değişimin mümkün olabileceğini göstermekte. Konuyu daha iyi anlamak ve gerçek yaşamdan bilgiler edinmek için ders kapsamında Türkiye'deki Ashoka üyeleri ile farklı mülakatlar gerçekleştirdik. Mülakatlarda sırasında yaptığımız derinlemesine görüşmeler, bizlere konunun özünü daha iyi anlama fırsatı sağladı ve yeni bir bakış açısı kazandırdı. Özellikle Türkiye'de sosyal girişimcilik hâlâ emekleme aşamasında olduğundan alanda aşılması gereken pek çok engelle nasıl mücadele edildiğini, sosyal girişimcilerin bu iş kolunda nasıl hareket ettiğini görmek benim için oldukça ilginçti.

Görüştüğümüz kişilerin bu konudaki deneyimlerini ve bakış açılarını paylaşabilmek için bu kitabı hazırlamaya karar verdik. Bu kitabın bir başka amacı da, sosyal girişimciliğin gerçek sosyal girişimciler için ne ifade ettiğini, sosyal girişimcilerin kendilerini ve misyonlarını nasıl algıladıklarını gözler önüne sermek oldu.

İnanıyoruz ki sosyal girişimcilerin alanda yaşadığı deneyimleri daha derin bir biçimde düşünmek, sosyal girişimcilik üzerine yalnızca teorik değil aynı zamanda pratik bir bakış açısı geliştirmeye yardımcı olacak. Umarız bu kitap yeni bakış açıları ve anlayışlar ortaya koyarak sosyal girişimcilik alanının anlaşılmasına ve yaygınlaşmasına ufak bir katkıda bulunabilir...

Ashoka adına

Zeynep Meydanoğlu
Direktör | Ashoka Vakfı, Türkiye

Sevgili Sosyal Girişimcilik Dostu,

İş dñnyasının yüzünü değiştiren girişimciler gibi, sosyal girişimciler de toplumsal dñnüşümün önemli araçları... Sosyal girişimciler, başkalarının göremediğini görerek yeni fırsatlar yaratır, sistemleri değiştirir ve yeni yaklaşımlar bularak toplumun önemli sorunlarına çözüm getirir.

Ticari bir girişimcinin yeni sanayiler kurması gibi, sosyal girişimciler de toplumsal sorunlara yenilikçi çözümlerle yaklaşıp ve bu çözümleri geniş ölçekte uygular.

Dñnyanın ilk ve en geniş sosyal girişimci ağı Ashoka, 1980’de ABD’de Bill Drayton tarafından kurulmasından bugüne acil toplumsal sorunlarına etkin ve kalıcı çözümler getiren sosyal girişimcileri tespit ediyor, onları küresel bir destek ağında buluşturarak potansiyellerini gerçeğeştirmelerini ve çözümlerini yaygınlaştırmalarını sağlıyor.

Bugün 70 ÷lkeden 3000’e yakın Ashoka fellow’u insan hakları, kalkınma, çevre, sağlık, eğitim, gençlik ve vatandaş katılımı gibi çeşitli alanlarda fark yaratıyor. Önde gelen Ashoka fellow’ları arasında 2014 Nobel Barış Ödülü sahibi ve çocuk işçiliğine karşı hareket lideri Kailash Satyarthi, Vikipedi’nin kurucusu Jimmy Wales ve Adil Ticaret sertifikasyon sistemini başlatan Paul Rice gibi sosyal girişimciler bulunuyor.

Elinizdeki kitap, Türkiye’den, birbirinden ilham verici 16 Ashoka fellow’u sosyal girişimcinin yolculuklarını, Koç Üniversitesi öğrencilerinin bakışından anlatıyor... Bu kitabın fikir annesi Ayşe Seda Müftügil Yalçın’a, emeği geçen öğrencilerine ve hikayelerini paylaşan sosyal girişimcilere çok teşekkür ediyoruz!

Umarız, her bireyin toplumda fark yaratabildiği ve bunu başarmak için ihtiyaç duyduğu özgürlük ve desteğe sahip olduğu bir dñnya için okurlara ilham ve motivasyon kaynağı olur...

Sosyal girişimciliği desteklemek

Tara Hopkins

Ashoka için çalışmam doğru yerde doğru zamanda olmamla ilgiliydi. Bir arkadaşım beni arayıp daha önce hayatımda hiç duymadığım ABD merkezli bir kuruluş için bazı bilgiler istediğinde, Sabancı Üniversitesi'nde, gelecekte Toplumsal Duyarlılık Projeleri programına dönüşecek olan, Türkiye'nin ilk toplumsal katılım programını kurmakla meşguldüm. Arkadaşımın istediği bilgiler, benim o sırada programa dahil etmek için topladığım bilgilere yakındı, dolayısıyla gerekli bilgileri iletmek zor olmadı: Kuruluş isimleri, insan isimleri, odak noktaları ve önemli konular. Türkiye'yi tanımayan birine, bir yerden başlayabilmesi için yardımcı oluyordum.

Ashoka araştırma ekibini, kısa süre önce bizzat geçtiğim bazı kapılardan geçirme ve başlangıçtaki araştırma ekibinin heyecanını deneyimleme şansım oldu. Onlara yardımcı olduğum bu süreçte bir yandan yeni bakış açıları ve yaklaşımlar keşfettiğimi de belirtmeliyim.

Daha önceden tanıdığım insanlarla bir araya geldiğim, tanımadığım insanlarla tanıştığım, yerel bakış açısını küresel bir bağlamla nasıl kaynaştırmak gerektiğini baştan öğrendiğim bu hayata geçirme sürecinde çok eğlendim.

Araştırma komitesine dahil oldum ve pek çok insanın iyi şeyler yaptığını ancak özellikle Ashoka çatısı altında sosyal girişimci olmanın çok farklı olduğunu hızla öğrendim. Neredeyse doyurucu sohbetler kadar yoğun geçen birçok derinlemesine görüşmeden sonra programı Türkiye'de kurma görevini kabul edip etmeyeceğim soruldu. Ve bu pozisyonu tabii ki kabul ettim!

O dönemde, yüzyılın sonunda genel durumun nasıl olduğunu akılda tutmak önemli. 1980'li yılların siyasi karmaşasından sonra sivil toplum kuruluşlarının çoğu kapatılmıştı; dernekler, vakıflar ve bir bolşuğu doldurmak üzere bir araya gelen insanlar yeni yeni hareketleniyordu. Sivil toplum alanındaki insanların pek çoğu öğrencilerle çalışmaya temkinli yaklaşıyordu; pek çok kuruluş ne istediğini ve bu konuda hangi adımları atması gerektiğini kendi kendine buluyordu. Pek çok insan, yakın geçmişteki huzursuzluğun yaraları kapanmadığından herhangi bir şey yapmaya isteksizdi. İnternet henüz görece yeni sayılırdı; web sayfalarına çok rastlanmıyordu; birçoğumuz kendi e-postalarımız arasında nasıl sörf yapacağımızı keşfetmekle meşguldük. İstanbul'un biraz dışında çok ciddi bir deprem olmuştu ve hem sivil toplum kuruluşlarından, hem de şahıslardan inanılmaz bir yardım ve destek gelmişti; hükümet hazırlıksız yakalanmıştı ve STK'ların ille var olan yapıya karşı çıkmak için değil, boşlukları ve eksiklikleri doldurmak için de çalıştığını fark etti. Ortam henüz sahada hareket görece kadar sakin değildi; sivil toplum büyük oranda uluslararası fonlamaya bağımlıydı ve birçok kuruluş değişimi nasıl sağlayacağını veya varoluş nedenlerine dair nasıl farkındalık yaratacağını bilemiyordu.

Daha önce belirttiğim gibi, doğru zamanda doğru yerdeydim. Dürüst olmam gerekirse daha önce ne sosyal girişimciliği duymuştum, ne de Ashoka'yı. Burada, Türkiye'de bu programı kurmak fazlasıyla zordu... Türkiye'nin kırsal bölgelerinde çalışmaya çabalayan yabancılara şüpheyle bakılıyordu. Bu kolektif toplumda kendini sürdürülebilir ve yenilikçi bir fark yaratmaya adanmış insanları aramaya koyuldum. İlk Ashoka fellow'u, Ashoka araştırma ekibi tarafından bulunmuş olan Victor Ananias'tı.

Başlangıçta üniversitede kurmaya çalıştığım programla Ashoka'da kurmaya çalıştığım program büyük oranda örtüşüyordu. Her iki girişim de çok fazla enerji, zaman ve fedakarlık gerektirse de maddi ve manevi olarak desteklenerek bütün bunları yapabiliyor olmanın verdiği heyecanın yardımıyla birbirini besledi. Bazen bir parçası olduğumu –hatta ondan daha ileride olduğumu– sandığım şu aktivizm/toplumsal değişim/yaratıcılık topunun ardından koşmak zorunda kaldığımı düşünüyordum. Bu çok önemli çünkü bizzat lider değildim ama başkalarının küçük ya da büyük ölçekte kendini gösterip fark yaratabileceği bir platform sağlayan birilerini bulmakta çok zorlanıyordum.

İstanbul Türkiye'nin kalbi, ben de Ashoka'nın seçtiği ilk fellow'ların İstanbullu olmamasına ve ülkenin başka bir yerinde yaşamasına özen gösterdim. Ve muhteşem insanlarla tanıştım! Gerçek birer esin kaynağıydılar, özellikle de ülkenin güneydoğusundakiler. Diğer ülke temsilcileriyle de birlikte çalışmak işimde fark yarattı. Onlar sayesinde güçlü bir destek grubunun, yeni coğrafyalara yayılırken bazı insanlarca tehdit unsuru olarak algılanabilen ve varoluşuyla bile statükoya meydan okuyan bu tip işler için hayati önem taşıdığını idrak ettim. Victor Ananias bir keresinde bana işimizi sevdiğimizi, insanların yaptığımız işi sevmesini sevdiğimizi ama işimizin ne kadar zor olabileceğini ve kendimizi ne denli yalnız hissedebileceğimizi nadir olarak anlayabildiklerini söylemişti. Bir sosyal girişimcinin yoluna devam etmesinin tek nedeni sistemde değişimin mümkün olduğuna inanmasıdır; iş doğası gereği var olan yapıyı eleştirir – zira halihazırdaki yapı iyi işleseydi ne sosyal girişimcilere, ne sosyal aktivistlere ne de sivil topluma gerek olurdu. Ashoka'da çalışan diğer ülkelerdeki meslektaşlarımdan ve Türkiye'de sivil toplumda aktif meslektaşlarımdan destek istedim. İnsan arada sırada diğerleriyle aynı dili konuşmak istiyor. O zamanlar ülke temsilcileri olarak tek başımıza çalışıyorduk. Washington'daki merkez bize destek veriyordu ama yerel gerçeklikleri, yerel yenilikleri tercüme edip Ashoka'nın yapısına uygun olarak yerleştirmek bizim sorumluluğumuzdu.

Zamanla kendimi Ashoka'ya mı, yoksa kendi girişimime mi adayacağıma karar vermem gerekti. Kendi programım ve öğrencilerim öncelikliydi çünkü CIP'yi ben yaratmıştım. Sonuçta gözlerimde yaşlarla, hem Türkiye'den, hem de diğer ülkelerden inanılmaz insanlarla bağlantı kurmamı sağlayan çok özel bir pozisyona veda etmem gerekti. On yıldan uzunca bir süre CIP programına odaklandım. Üniversite idaresinin, uluslararası fon veren kuruluşların ve özellikle bu yola baş koyan öğrencilerimin desteğiyle ülke genelinde 20 devlet üniversitesinde ve bir o kadar da lisede benzer programlar başlattık. İnsanlar Ashoka'nın ne olduğunu bilmediği gibi sivil katılımın ne olduğunu da bilmiyordu!

CIP programının bensiz de yürüyebileceğini hissettiğim bir noktaya geldim. Programın artık bana ihtiyacı yoktu, benim de programa ihtiyacım yoktu. Ashoka'da çalıştığım dönemde öğrendiklerime ve o sırada tanışma şansını bulduğum insanlara döndüm. Son 10 yılda ne yapmaya çalıştığımı düşündüm ve sivil toplumun bizden başka bir şey olmadığını gördüm: Sivil toplum halkın ta kendisiydi. Bazen cesur olmakla saf olmak arasında ince bir çizgi oluyor! Dünyada itibar kavramına, yaşam kalitesinin iyileştirebileceğine ya da bunların her ikisine birden inanan insanların halen var olması yeterince açık bir konu diye düşünüyorum. Ashoka deneyimi bana bu inançları gerçekleştirilebilir için kendi çerçeveyi yaratma olanağı verdi.

Şu anki girişimim olan çöp(m)adam, hayal kırıklığı ve bilginin ürünü. Yürütmekte olduğum program aracılığıyla daha iyi şeyler yapamamanın, pek çok insanın çalışmaktansa konuşmayı seçmesinin verdiği hayal kırıklığının ve farklı bir yapının işe yarama olasılığı olduğuna dair bilginin ürünü.

Türkiye'de Ashoka'yı kurma görevini üstlenme şansına sahip olduğum için minnettarım ve kuruluşun ne kadar yol kat ettiğini görmek ağzımı açık bırakıyor! Ben de Ashoka'dan bugün bile mesleki hayatta kullandığım pek çok şey öğrendim. Dahası iletişim ağı sayesinde en önemli insanları tanımlıyor muyum?

**PROJEDE
YER ALAN ASHOKA
FELLOW'LARI VE
SOSYAL GİRİŞİMLERİ**

GÜNEŞİN AYDEMİR
BUĞDAY EKOLOJİK YAŞAMI
DESTEKLEME DERNEĞİ

Yaklaşık 15 yıldır çeşitli doğa koruma projelerinde ve sivil toplum kuruluşlarında gönüllü, yarı gönüllü ve profesyonel olarak çaba gösteren Aydemir, 2003 yılından bu yana doğa koruma konusundaki etkinliklerini kısıtlayarak doğayı koruyan yaşam biçimlerine yöneldi. Aynı amacı taşıyan Buğday Derneği içerisinde, yöneticilik, proje üretimi ve uygulanması, yürütülen projelerin koordinasyonu alanlarında çalışmalarını sürdürüyor. Amacı, paranın çok kısıtlı kullanıldığı, üretim ve tüketim ilişkilerinin ve ihtiyaçlarının doğanın sınırları ile tanımlandığı yaşamsal bir birlik oluşturmak. Bunun için aynı yolda yürüdüğü arkadaşları ile birlikte Çanakkale, Küçükkuşu'da ekolojik bir bölgenin kurulması için adımlar atıyor.

İBRAHİM BETİL
TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ VAKFI

İş hayatına sanayicilikle başlayıp bankacılıkla devam eden Betil, 1994 yılından başlayarak eğitim alanında sivil toplum çalışmalarında yoğunlaştı. Dört okulun kuruculuğuna ek olarak, 8 yıl süreyle, yılda 07-14 yaş grubunda 150 000 çocuğun okul sonrası öğrenimlerine destek veren bir STK'nın kuruluşuna ve ülke genelinde yaygınlaşmasına öncülük yaptı. Halen kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı olduğu Toplum Gönüllüleri Vakfı'nda (TOG) 17-25 yaş grubunda duyarlı bir gençliğin oluşumuna katkıda bulunmayı ve bu genç gönüllülerin katılımı ve öncülüğünde; çeşitli sosyal hizmet projelerinin, ilgili kurumların desteği ile hayata geçirilmesini ve gençlerin enerjisini toplumsal yarara dönüştürebilmeyi amaçlıyor.

SERRA TİTİZ
GELECEK DAHA NET

Serra Titiz ve Gelecek Daha Net, gençlerin akademik, kariyer ve hayat yolculuklarında kendileri için en doğru seçimleri yapmada ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve ilişkilere ulaşmalarını sağlayan bir platform işlevi görüyor. Çok çeşitli online ve offline rehberlik, mentorluk, koçluk, webinar, seminer ve konferanslar aracılığıyla yüzlerce kuruluş, şirket ve profesyonelle gençlerle gönüllü çalışma imkanı veriyor, bilgi ve beceri paylaşımında zaman ve mekan kısıtlarını kaldırarak gençlerin her sektörden profesyonelle ulaşabilmesini sağlıyor.

NEVİN ERACAR
OTİSTİKLER DERNEĞİ

Psikolog Nevin Eracar, toplum tarafından dışlanan zihinsel engelli çocukları yeni bir entegrasyon yöntemiyle eğiten ilk kişi olarak tanınıyor. Farklı doğan ve farklı hareket eden insanlarla bir arada yaşamının yollarını topluma gösteren bu yaklaşımı uygulayarak sistematik değişim yaratıyor. "Farklılıklar ile birlikte yaşamayı öğrenmek" olgusunu ilk önce otistik çocuklar ile yaptığı çalışmalarda hayata geçiriyor. Spor ve sanat ile tedavinin yanı sıra, farklı olanların topluma uyumunu sağlayarak birlikte yaşamayı öğretmeyi hedefliyor.

NASUH MAHRUKİ
AKUT

Profesyonel bir dağcı olarak doğa koşullarında ve doğal afetlerde arama ve kurtarma çalışmalarına ilgi duyan Nasuh Mahruki, ülke içinde ve dışında gerçekleşen doğal afetlere karşı liderliğini yaptığı, Türkiye'nin 10 farklı bölgesinde konuşlanmış gönüllü ekipleriyle çok önemli bir boşluğu dolduruyor. Kriz öncesi süreçlerde; risk yönetimi temalı eğitim ve hazırlık çalışmaları ve tatbikatlarla her seviyede bilgi paylaşımı gerçekleştiriliyor, kriz dönemlerinde ise etkin, hızlı ve doğru müdahalelerle insanların yaşamlarını kurtarma görevi yerine getiriliyor. 10 yılı aşkın süredir yapılan tüm bu çalışmalar, sivil örgütlenmelerin hemen her konuda disiplinli ve etkin olabileceğini kanıtıyor ve ülkede sivil girişime bakışı pozitif anlamda değiştiriyor.

MUSTAFA SARI

DOĞA GÖZCÜLERİ DERNEĞİ

Mustafa Sarı, dünyanın en büyük soda gölü olan Van Gölü'nün tuzlu-sodali sularında yaşamaya alışmış inci kefalinin korunarak tüketilmesi yönünde çaba harcıyor. Bir taraftan balığın korunması için yasal değişikliklerin yapılması sağlanırken, bir taraftan balığın üreme göçü esnasında avcılık yapan köylüleri yeni geliştirilen bir katılımcılık yöntemine ikna ediliyor. Yerel halkın sosyal, kültürel ve ekonomik yapısıyla uyumlu alternatif geçim kaynakları geliştiriliyor ve köylerde tanıtılıyor. Sürdürülebilir balıkçılık yönetimi için balıkçılar, çiftçiler, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve güvenlik birimleri bu çalışmalara etkin olarak katılıyor. Mustafa Sarı önderliğinde yürütülen bu sosyal girişimcilik sayesinde, inci kefalini artık neslinin tükenme tehdidiyle karşı karşıya değil; balıkçı köylerinin neredeyse tamamı koruma çalışmalarına katkı sağlıyor. Çalışmalar sonucunda balıktan sağlanan gelir 3.5 milyon Amerikan Doları'ndan 8 milyon Amerikan Doları'na yükseldi. Balıkçı köylerinde kızların okullaşma oranı arttı, bebek ölüm oranları düştü. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, yürütülen tüm çalışmaları kurumsal olarak sahiplenerek sürdürüyor. Kısaca Van Gölü çevresinde inci kefalini merkeze oturtan küçük bir kırsal kalkınma modeli ortaya çıkmış bulunuyor.

ERCAN TUTAL

ALTERNATİF YAŞAM DERNEĞİ

Almanya Tübingen Üniversitesi'nde İtalyan ve İngiliz Dili Edebiyatı okuduktan sonra Türkiye'ye geri dönerek "engellilik" sorununda toplumsal dönüşüm ve değişiklikler yapmak için çalışmaya başladı. Engellilerin sosyal yaşama tam ve eşit katılımını olanaklı kılan, uygunluk ve ulaşılabilirlik standartlarında öncü ve önder bir kuruluş olan Alternative Camp'ı kurdu. 2002 yılındaki kuruluşundan beri sosyal dezavantajlı gruplara ve bireylere tamamen gönüllülük temelli hizmetler sunan Alternative Camp'ın gönüllüleri ve katılımcıları yalnızca Türkiye'den değil, dünyanın birçok ülkesinden geliyor. Tatal daha sonra sosyal yaşamın dışında tutulanlara "engelsiz toplumsal yaşam" sunabilmek için alternatif ve yenilikçi projeler üretip uygulayan Alternatif Yaşam Derneği'ni de (AYDER) kurdu.

NEJAT ÜNLÜ

POZİTİF YAŞAM DERNEĞİ

Öğrencilik yıllarından bu yana her türlü ayrımcılığa karşı mücadele eden Nejat Ünlü, HIV ile yaşayan kişiler arasında bir iletişim ağı kurarak tedavilerini kolaylaştırmaya çalışıyor. HIV hakkında bilincin artırılması, HIV'le yaşayanlara yönelik ayrımcılığın sona erdirilmesini amaçlayan Nejat, devletin sağlık politikaları ve uygulamalarında iyileşmelerin sağlanmasına yönelik savunuculuk faaliyetleri gerçekleştiriyor. Kurulmasına öncülük ettiği Pozitif Yaşam Derneği aracılığıyla, HIV'le yaşayanlar kadar onların ailelerini ve konuyla ilgili gönüllü sağlık görevlilerini de bir araya getirerek karşılıklı destek ve dayanışma sağlıyor. Dernek çatısı altında kurduğu ve Türkiye'nin ilk ve kapsamlı destek merkezi olan Pozitif Yaşam Destek Merkezi, HIV'le yaşayanlara tıbbi, psikolojik, hukuki ve beslenmeyle ilgili danışmanlık hizmetleri sunuyor. Nejat, HIV ile yaşayanların ve yakınlarının fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan güçlenmesini sağlamak için çalışıyor, yaşadıkları hak mahrumiyetleri konusunda ise savunuculuk görevini üstleniyor.

TÜLİN AKIN

TARIMSAL PAZARLAMA

Tülin Akın geliştirdiği bilgi teknolojileri platformu aracılığıyla Türkiye'deki üç milyon çiftçi ve ailesinin ekonomiye ve toplumsal hayata daha aktif bir şekilde katılmalarını sağlıyor. Tülin Akın, çiftçilere güncel bilgiler, teknik uygulama bilgileri, çeşitli beceriler ve mesleki gelişim imkanları sağlamak amacıyla bu iki birbirinden uzak grubu – çiftçileri ve bilgi teknolojilerini- bir araya getiriyor ve çiftçilerin geleneksel aracı yapılarını kullanmaksızın alternatif piyasalara ulaşmaları için fırsatlar yaratıyor. Kurduğu Tarımsal Pazarlama web portalı tarımsalpazarlama.com ile Türkiye'nin ilk ve önde gelen iletişim, e-öğrenme ve e-ticaret medyasını hayata geçiren Tülin, yalnızca daha iyi çiftçilik için internet kullanımını teşvik etmekle kalmıyor, böylece diğer çiftçilerle, ziraat mühendisleriyle, veterinerlerle, tarım firmalarıyla ve ihracatçılarıyla buluşmak için sanal bir pazar yeri de sağlamış oluyor. Çiftçilerin sadece bir SMS mesajı ile ya da internet kafelerden (çoğu zaman çocukları aracılığıyla) eriştikleri portal, bugün 800 000'den fazla çiftçiye hizmet vermiş durumda. Tülin'in gelecek planları arasında çiftçilerin uluslararası pazarlara açılmaları, kırsal hayatta teknoloji kullanımını özendirerek "teknoloji köyleri" kurulmasını sağlamak ve kadın çiftçiler için yerel ürünlerini satabilecekleri bir portal oluşturmak bulunuyor.

ZAFER KIRAÇ

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ (CİSST)

Zafer Kıraç Türkiye'nin ceza infaz sistemini sivil toplum ve hapisaneler arasında köprüler kurarak dönüştürüyor. Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST) sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin cezaevlerine yönelik sosyal ve eğitsel programlar geliştirip uygulamalarını sağlayan bir platform işlevi görüyor. Böylece bir yandan son derece kapalı, toplumdan kopuk ve yetersiz kaynaklarla işleyen cezaevlerinde yapıcı programlar uygulanmasını, diğer yandan bu kurumlarda sivil izleme yapılarak hak ihlallerinin tespit edilip önüne geçilmesini

sağlıyor. Cezaevlerinin mümkün olan en az düzeyde kullanılmasını hedefleyen CİSST, cezaevlerini ve buralarda çifte dezavantaj yaşayan kadın, çocuk, genç, engelli, LGBT, yabancılar gibi özel ihtiyaç sahibi grupları toplumun gündeminde tutuyor, "dışarı"nın ilgi ve kaynaklarını "içeri"ye yönlendiriyor.

RENAY ONUR VE İTİR ERHART

ADIM ADIM

Renay Onur ve İtir Erhart'ın kurucularından olduğu ADIM ADIM, spor aracılığıyla bireyleri toplumsal sorunların çözümü için harekete geçirirken, bir yandan da sivil toplum kuruluşlarını (STK) daha şeffaf ve hesap verebilir olmaya teşvik ediyor. Sonuçta bireyler ve STK'lar arasındaki kopukluk giderilirken, toplumsal değişim, demokratikleşme ve kalkınma yolunda daha hızlı ve sağlam adımların atılması sağlanıyor. ADIM ADIM oluşumu, yurtdışından tanıdık bir model –spor aracılığıyla kaynak yaratmayı hedefleyen yardımseverlik koşusunu– yepyeni bir yaklaşımla yorumluyor. ADIM ADIM'a katılan bireyler spor yaparak güvenip benimsedikleri STK'lar için kaynak yaratıyor, dilerse bunun ötesine geçip destekledikleri STK'nın üyeleri, çalışanları haline gelebiliyor. ADIM ADIM ile çalışan STK'lar ise hem daha etkin projeler yürütebilmek için maddi kaynak sahibi oluyor, hem de ADIM ADIM'dan ve diğer STK'lardan aldıkları danışmanlıklar ile daha şeffaf, hesap verebilir, topluma kendini daha iyi anlatan kuruluşlar haline geliyor. İtir ve Renay STK'ların yardımseverlik koşusu takımlarını kurmasına aracılık etmeyi; ADIM ADIM'ı Türkiye'nin diğer şehirlerine taşımayı planlıyor.

ARZUM MELEKSOY

ALİŞ BAĞIŞ

Türkiye’de yurttaş sektörünün gelişimine oldukça yenilikçi bir çözümle katkıda bulunan Arzum Meleksoy, alisbagis.com.tr sitesiyle toplumsal projeler hakkında kamuoyunu bilgilendiriyor ve ticari kuruluşlarla yurttaşlar arasında köprü kurarak bu toplumsal projelere finansal kaynak yaratıyor. Toplumsal projelerin finansmanı sorununa oldukça yaratıcı bir yöntemle, teknolojiyi kullanarak yaklaşan Arzum, bu platform aracılığıyla bugüne dek bir çok projenin gerçekleşmesine destek oldu. İnternet kullanıcıları, hiç para harcamadan sanal alveriş siteleriyle alisbagis.com.tr aracılığıyla bağlantı kurarak veya elektronik tebrik kartı gönderirken aynı sitede yer alan bağlantılara tıklayarak, Türkiye’nin önde gelen yurttaş sektörü kuruluşlarınca gerçekleştirilen proje ve çalışmalara maddi destek verebiliyor.

CELAL KARADOĞAN

GENÇ ENGELLİLER GENÇLİK VE SPOR KULÜBÜ

Celal Karadoğan ve kurucusu olduğu Genç Engelliler Gençlik ve Spor Kulübü, engelli ve engelsiz gençlerin farklılıklarıyla var olabilecekleri, kendilerini ifade edebilecekleri ve güçlenebilecekleri bir alan yaratıyor. Engelli ve engelsiz gençler birlikte güçlenirken, saygılı ve eşitçe yaşanabilecek bir Türkiye’nin temellerini atıyor. 2005’te engelli sporcular yetiştirmek amacıyla Adana’da kurduğu Genç Engelliler Gençlik ve Spor Kulübü, 2010’dan bu yana spor kulübünün çok ötesine geçerek farklılıklarına rağmen eşit olan engelli ve engelsiz gençlere fiziksel, zihinsel ve sosyal olarak kendilerini geliştirebilecekleri, eğitim ve iş hayatlarında yeni kapılar açabilecekleri alanlar sunuyor. Kulüpte gerçekleştirilen spor, sanat, eğitim desteği gibi faaliyetlerde engelli bireylerin eğitmen, antrenör vs. olarak yer alması önyargıları yıkarken, kulüp katılımcısı gençlerin hepsi birer elçi olarak gündelik hayatlarında engelli haklarını savunuyor. Bugüne kadar 1000’den fazla çocuk ve gencin birlikte proje

geliştirme fırsatını yakaladığı Genç Engelliler Gençlik ve Spor Kulübü, engellilik ve gençlik alanını birleştirmede yakaladığı başarıyı diğer gençlik ve engellilik örgütleriyle paylaşarak benzer alanların çoğalmasını ve ülke düzeyinde politikaları etkilemeyi amaçlıyor

BEDRİYE HÜLYA

B-FIT

Bedriye Hülya, spora erişim ve girişimciliği araç olarak kullanarak Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve kızların eğitimi, girişimciliği ve güçlendirilmesini teşvik ediyor. b-Fit sadece kadınlara açık ve kadın dostu mekanlar yaratarak kadınlara spor yapma ve bedenlerini tanıma fırsatının yanında hayatlarının diğer alanlarında kullanabilecekleri çeşitli bilgi ve beceriler de kazandırıyor. Kadınlar tarafından kurulup işletilen b-Fit merkezleri kadınların hem kendi işlerini kurmaları hem de iş tecrübesi kazanmalarını sağlıyor.

Bedriye Hülya, beş yıl gibi kısa bir süre içinde başarılı bir franchise modeliyle b-Fit merkezlerini ülkede 200 farklı noktaya yaymayı başardı. Yüzlerce kadına – pek çoğuna ilk defa olmak üzere - girişimci olma ve iş hayatına katılma yolunu açtı; 90 000 kadına spor ve egzersiz yapma ve kendini geliştirme imkanı verdi. Yakın geçmişte b-Fit merkezleri kadınların sosyal sorumluluk projeleri geliştirip uygulamaları için bir platform işlevi de görmeye başladı.

GÖRÜŞMELER VE DİLE GETİRİLENLER

Ashoka fellow'ları ile gerçekleştirilen görüşmeler, sosyal girişimcilik, sosyal girişimcilik alanında Ashoka'nın anlamı, sosyal girişimcilerin ortak özellikleri gibi konularda bilgi edinmeye olanak verdi. Yapılan çıkarımların yanı sıra, sosyal girişimcilerin görüşmede kullandıkları, bu çıkarımları vurgulayan cümlelerini olduğu gibi aktarmayı seçtik.

Fellow'lar için Ashoka'nın Anlamı

Ashoka fellow'ları Ashoka'nın çatısı altında olmanın pek çok faydalarını sıralıyor. Bu faydalardan en sık belirtileni aidiyet duygusu. Ashoka fellow'u olmak sosyal girişimcilere, melez olarak adlandırabileceğimiz bu yeni alanda bir tanınma sağlıyor, kendisi gibi aynı yolda yürüyen girişimcilere ve bu alana aidiyet hissi veriyor. Aidiyet duygusunun bu kadar çok vurgulanması, bizlere Ashoka gibi ağların artmasının, sosyal girişimcilik ekosistemini arttırmada önemli bir rolü olabileceğinin de işaretini veriyor.

“İlk izlenimim iyi olduğu ve iyi hisler verdiği yönünde oldu.”

“Kim olduğum, yaptığım şeyi neden yaptığım konusunda özgüvenimi arttırdı. Ashoka sayesinde daha açık fikirli insanlarla tanışma fırsatı buldum ki iş dünyasında kendimi yabancı hissettiğim durumlar olduğu düşünülürse, bu son derece değerli bir deneyimdi.”

“Ashoka'nın hem maddi hem de manevi gücü var. Daha planlı ve disiplinli oluyorsunuz. Bir gruba dahil olmanız size fazladan sorumluluk veriyor.”

“Fark ediliyor olmak, uluslararası bir kurum tarafından keşfedilmiş olmak ruhsal açıdan çok besleyici bir şey.”

“İş dünyasından benzer sorunlar ile karşı karşıya kalan kişiler ile bir araya gelmek benim için güzel bir deneyimdi.”

“Ashoka fellow'luğu bana her şeyden çok bugüne kadar hissetmediğim bir aidiyet duygusu yaşatıyor.”

“Ashoka organizasyonunda kendimi yalnız hissetmedim.”

“Ashoka paydaşlığından sonra, kişisel olarak bir nevi meşru olarak sosyal girişimci olmuş oldum.”

“Öncelikle kendimi sosyal girişimci olarak tanımlamama yardımcı oldu.”

Ashoka'nın sıkça belirtilen katkılarından biri de finans. Birçok sosyal girişimci finansal desteğin onlar için ne kadar önemli ve anlamlı olduğunu ifade ediyor.

“Ashoka olmasa bu dernek olmazdı. Onların maddi desteği öyle bir anda geldi ki, bana bir ödül gibi oldu.”

“Ashoka ağı içerisinde 3 tane kocaman destek var, bu desteklerden biri belirli bir süre daha sonra giderek azalan maddi bir destek.”

“Ashoka verdiği finansal destekle, girişimcilerin kendini vakfedebileceği bir alan, bir zaman bulmalarını sağlıyor.”

Pek çok fellow, finansal desteğin yanı sıra, Ashoka'nın verdiği manevi destekten, Ashoka sayesinde kurulan yeni bağlantılardan, artan kapasiteden ve motivasyondan söz ediyor.

“Ashoka'yla tanıştıktan sonra teorik ve pratik olarak daha çok şey öğrendim. Bu açıdan kişisel gelişimime katkısı oldu.”

“Ashoka fellow'u olmak kendi kapasitemi görmemi sağladı.”

“(Ashoka'nın sağladığı) kocaman bir ağ var dünya çapında; ihtiyaç duyduğumuzda bir danışmanlık sistemi geliştirebiliyorlar.”

“Geniş bir network'e girdiğin anda senin gibi binlerce insanla birlikte olma duygusu çok motive edici. “Başka ülkelerde benim gibi birisi var,” diyebilmek seni büyük bir ailenin içerisine dahil eder. Bağlantıları doğru kullanabiliyorsan çok faydalı olur.”

“Network, kendiniz gibi insanlarla tanışma olanağı veriyor. Tecrübe, bilgi alışverişi, birbirinden yaratıcı çözümler için destek alınması, yaratıcı çözümlerin birbirine güç ve ilham vermesi sağlanıyor.”

“Ashoka'nın BMW kurumu gibi uluslararası büyük STK'lar, bazı firmalar ve aynı alanda çalışan şirketlerle bağlantıları var.”

“Globalizer programına katılarak, Ashoka aracılığıyla kendimi sosyal girişimcilere tanıtmaya fırsatı buldum. Program süresince uzmanların da desteği ile kendi organizasyonumu geliştirme ve bakış açımı genişletme şansı yakaladım.”

Sosyal girişimciliğin tanımı

Sosyal Girişimciliğin bilindiği gibi pek çok tanımı var. Akademide ve sahada tanım üzerinde bir uzlaşma mevcut değil. Bazı akademisyenler tanım eksikliğinin alanın gelişmesi önünde bir problem teşkil ettiğini düşünse de, aksini düşünen akademisyenler de mevcut. Bu görüşe göre tam da sosyal girişimciliğin yapısından dolayı üzerinde uzlaşılan belirli bir tanımın bu olmaması, sosyal girişimcilik alanı için bir avantaj. Fellow'ların da söylediklerinden görüleceği gibi, sosyal girişimcilik Türkiye'de alanda çalışan sosyal girişimciler için de farklı anlamlar ifade ediyor. Bazı Fellow'lar sosyal girişimciliği sosyal

girişimcilerin karakteristik özellikleri olarak tanımlıyor. Bazıları ise kavramın sosyal misyonu işaret ettiğini ve bu bağlamda, bu girişimin varoluş nedeninin ancak sosyal sorunları azaltmak ya da yok etmek ise bunun bir sosyal girişim olarak tanımlanabileceğini belirtiyor. Yapılan tanımlardan çıkan bir başka sonuç bazı Fellow'ların bu girişimlerin "sürdürebilir" olmasının da tanımın içinde olması gerektiğini vurgulaması. Yenilikçilik ve inovasyon üzerinde duran fellow'lar olduğu gibi, sosyal girişimlerin kronikleşmiş toplumsal sorunlara sistemi değiştirecek yenilikçi çözümler üretmesi gerektiğini söyleyen fellow'lar da bulunuyor.

“Sosyal girişimciliği sosyal girişimcinin işini yaparken aldığı birinci öncelik olarak tanımlıyorum.”

“Sosyal girişimcilik toplumu oluşturan bireylerin, katmanların toplumu ilgilendiren sorunlar için çözüm odaklı bir araya gelmesi olarak tanımlanabilir.”

“Sosyal girişimciyi, toplumun sorunlarını, yaşamımıza dair sorunları çözmeye yönelik yaratıcı çözümler üreten ve bu çözümleri birçok insanın uygulayabileceği şekilde getirerek yaygınlaştıran insanlar olarak tanımlıyorum.”

“Sosyal girişimciler, görece az gelişmiş ülkelerde toplumsal sorunları kendi kişisel özellikleriyle ele alan, risk algısı yüksek, radikal, yaratıcı ve ürettikleri etkin çözümleri toplum içinde yaygınlaştırmaya çalışan, çözüm odaklı düşünebilen kişilerdir.”

“(Sosyal girişimcilik) birileri için, bir yer için, yeryüzü için iyiye doğru adımlar atmak, yapıp eylemek anlamına geliyor. Hep birlikte, birilerini harekete geçirerek, motive ederek, iyi örnekler oluşturarak, ilham vererek dağılan bir virüs etkisi olarak da tanımlayabilirim bunu.”

“Sosyal girişimcilik, girişimcilik yönü ağır basan ama topluma katkı sağlayan, topluma katkıda bulunmak için girişimcilik yapan insanlar topluluğu bence. Gördüğü bir sorunu yenilikçi çözüm yöntemleriyle, sürdürülebilir şekilde çözmeye çalışan insanlar.”

“Sosyal girişimci bireyler aslında utangaç sosyalistlerdir bana göre.”

“Bana göre sosyal girişim, kendi kaynaklarıyla toplumu ilgilendiren sosyal problemler için harekete geçmektir.”

“Sosyal girişimci, insanların ve dünyanın refahı için çözüm odaklı çalışan bir girişimcidir.”

“Sosyal girişimcilik en basit haliyle toplumdaki kronikleşmiş sorunlara, toplumun da katkısıyla,

sistemi değiştirecek yenilikçi çözümler üretme sanatı olarak tanımlanabilir.”

“Sosyal girişimcilik bütün toplumun fayda sağlayabileceği, gelişen ve sürdürülebilir bir alandır.”

“Bana göre sosyal girişimcilik iki farklı anlam taşır. Birinci olarak yeni bir şeyler yaratmak demektir ve bu çok önemli. İkinci olarak da dikkat çekebilecek bir şey yaratmak demek. Her ikisi için de ortak özellik, toplumda bir şeyleri değiştirmek olmalı.”

“Toplumda büyük bir ihtiyaç olmasına rağmen örgün kurumlarca yeteri kadar karşılanamayan hizmetlerin ve işlevlerin karşılanabilmesi için fikirler geliştiren ve bunları projelere dönüştüren, bu projelerin uygulanabilirliğini kanıtlayan, sürdürülebilirliği ve yaygınlaştırılabilirliği için çalışan ve nihai hedefe ulaşmak çok zor olsa da karşılaşılan engelleri aşma kararlılığı içinde hedefe doğru ilerleyen kişilere sosyal girişimci denir.”

“Sosyal girişimcilik sosyal bir misyon taşıyan bir girişimcilik olarak düşünülebilir. Nedenellik temeline dayanan, diğer girişimcilerle oluşan risklerin ortak paylaşılabilirliği bir alandır. Sosyal girişimciler bence kararlı ve vazgeçmeyen insanlar, bu nedenle de girişimleri sürdürülebilir.”

Sosyal girişimciliğin sürdürülebilir olması gerektiğine değinen fellow sayısı daha az.

“Sosyal girişimcilik bir ya da birden fazla sosyal problemi işaret etmeli. Sosyal girişim gelir üretebilen, sürdürülebilir bir yapıya sahip olmalı.”

“İşletmeler çözüm odaklı yaklaşımlar göstermeli ve bunu yaparken kâr etme isteğini ikinci plana atmalı. Ancak elbette kâr etmek bir işletmeyi sürdürülebilir kılmak konusunda gerekli ve kişilerin motivasyonunu da destekleyen bir unsur.”

Kültürlerarası bir kavram olarak sosyal girişimcilik

Sosyal Girişimcilik fellow'lar tarafından genel olarak küresel tanımı olan bir kavram gibi algılanıyor. Fellow'lar sosyal girişimciliğin işlevinin ortak olduğunu, kültürlerarası prensiplere dayanabileceğini düşünüyor.

“Bence aslında sosyal girişimcilikte ülke sınırları diye bir şey yok. Küresel anlamda belli özellikleri var.”

“Sosyal girişimcilik bir formattır bana göre.”

“Afrika'daki sosyal girişimciyle, Amerika'daki, Asya'daki, Türkiye'deki sosyal girişimci arasında inanılmaz derecede büyük benzerlikler vardır çünkü temel prensipler vardır.”

“Sorunlar değişir, çözümler değişebilir hani yaklaşım biçimleri değişebilir ama sosyal girişimcilik anlamında pek çok şey hep benzer. Sosyal girişimciler belirli özellikleri açısından birbirlerine benzer. Çalışma biçimleri de benzer. Yerel koşullara göre zaten adapte olabilecek yapılardır bunlar. Sorunlar değişebilir ama sosyal girişimciliğin temeli ve işlevi aynıdır.”

“Sosyal girişimcilik tanımınının bir kültürden diğerine değiştiğini düşünmüyorum. Belki farklı bir fikir söz konusu olabilir ama hedef ve hizmet edilen amaç aynı.”

“Kültürel sınırlamalar önemli değil.”

Ancak, fellow'lar pratik anlamda, sosyal girişimciliğin farklı coğrafyalarda farklı şekillerde algılanabilir bir kavram olduğunu, gerek yasal statü gerekse onu besleyen ekosistemin içsel dinamikleri açısından bazı farkların bulunacağını belirtiyor.

“Her toplumsal yapı kendi kültürel örgütlenme sistemine sahip. Bugün Avrupa'nın gelişmiş ülkelerindeki sistemle Afrika'nın az gelişmiş kültürlerindeki sistem arasında çok büyük farklar var.”

“Kültürlere göre sosyal girişimcilik algısı farklı oluyor.”

“Avrupa'daki sosyal girişimci durumlarını pek bilmiyorum ama bir kere devlet desteği var. Ne güzel bir durum. Aynı kulvardayız ama o benim yaşadığım problemleri yaşamıyor. Orada zaten kamu bunu istiyor. Zemini hazırlıyor. Bizde ise vergi ekliyor. Hâlâ KDV ödüyoruz.”

“Sosyal Girişimciliğin tanımı bazı diğer ülkelerde farklı, bazı ülkelerde yasal bir zemine dayalı ama bazı ülkelerde böyle bir yasal zemin yok.”

Sosyal girişimcilerin özellikleri

Ashoka fellow'larına sosyal girişimcilerin özelliklerine dair soru sorulduğunda, sosyal girişimciliğin tanımı sorusuna nazaran birbirine çok daha fazla benzeyen cevaplar alıyoruz. Sosyal girişimcilerin özellikleri de literatürde üzerinden çokça konuşulmuş bir alan. Mülakatlar sonunda Türkiye'de sosyal girişimcilere atfedilen özelliklerin çoğunun dünyanın farklı yerlerindeki sosyal girişimcilere atfedilen özelliklere çok benzer özellikler olduğunu görmek mümkün. Bu özelliklerin tamamı olumlu ve sosyal bir girişimin başarılı olması için gerekli özellikler olarak da tanımlanıyor.

“Örneğin liderlik becerileri, insanları örgütleme becerileri, finansal kaynak yaratabilme becerileri, çeşitli seviyelerdeki ilişkileri kurabilme ve yürütme becerileri, risk alabilme kapasitesi, cesaret, özgüven, birçok bilgiyi birleştirip o bilgilerden yeni sentezlere ulaşabilme kabiliyeti gibi şeyler finansal girişimciler için ne kadar gerekiyorsa sosyal girişimciler için de aynı derecede gerekli. Fakat sosyal girişimciliğin bunların ötesinde çok daha fazla toplumsal duyarlılık, toplumsal sorumluluk anlayışı, gönüllülük, gönüllü olarak zamanını, enerjisini, kaynaklarını toplum için ve sosyal girişim projesi için harcamak gibi ilave bir takım kişilik özellikleri gerektirdiğini söyleyebilirim.”

“Tanıştığım bütün insanlar çözüm odaklı, hemen hemen hepsi ciddi anlamda bir sosyal sorunu ele almış ve çözüm getirmeyi amaçlayan insanlar. Sorunları çözmek için çoğunlukla uzun vadeli yaklaşımlar geliştirmişler.”

“Olumlu, esnek ve ısrarcı bir şekilde çalışıyorlar. Bence bu üçü çok önemli.”

“Girişimci kendi adına fark yaratacak bir şey yapmak ister ama sosyal girişimci olarak bizler biraz benciliz, dünyada izimizi bırakmak istiyoruz ama bunu topluma katkı bağlamında yapmak istiyoruz. Kâr optimizasyonu ilk düşündüğümüz şey değil ama sürdürülebilirlik tabii ki ilk düşündüğümüz şeylerden. Girişimciyle farkımız o belki de.”

“Sosyal girişimcilerin genel olarak birleştiği önemli özellikler liderlik ve risk alma konusunda cesaretli olmalarıdır. Bunlara ek olarak tüm sosyal girişimciler değişim odaklıdır.”

“Galiba öncelikle görmeye çabalayan kişiler olması gerekiyor.”

“Harekete geçme olanağı olan ve birilerini harekete geçiren insanlar olması gerekiyor. Alçakgönüllülük ve mütevazılık bence çok önemli, tanıştığım kişiler arasında bu önemli bir ortak özellik. Samimiyet, nezaket ve toplumsal kaynakları bilme ve harekete geçirme konusunda pratik çözümler üretebilmek, kimi zaman bu bürokrasi dilini bilmek anlamına da geliyor. Öte yandan sanıyorum azimli, vazgeçmeyen ve en önemlisi, çevresini de motive eden, dinleyen sadece kendini değil çevresini güçlendirmeyi düşünen kişiler sosyal girişimciler.”

“Cesurdurlar, risk alırlar, vizyonerdiler, yenilikçidirlere ve bütün bu özellikleri nedeniyle kaotik sosyal sorun yumağını çözme becerisine sahiptirler.”

“Sosyal girişimcileri klasik girişimcilerden ayıran özellik genelde sosyal sorunlara duyarlılıktır.”

“Üretmek istediği bütün değerleri toplumsal fayda yaratmak, toplumu değiştirmek ve kendisi dışındakilerle bir paylaşım zenginliği oluşturmak için hareket eder. Bu bakış açısı ticari girişimcide yoktur.”

“Kesinlikle toplumla özdeşleşmiştir, sosyal girişimci egoist olamaz. Bencil, hayatını tamamen kendi çıkarları üzerinden kuran biri sosyal girişimci olamaz.”

“Parçadan çok bütünü görebilen, bir soruna bütüncül olarak bakabilen, pek çok farklı noktaya görünür olmasa da bağlantı kurabilen, zorluklar karşısında yılmayan yolundan dönmeyen, varını yoğunu o yolda harcamaya hazır, risk alabilen, bir konuya odaklanıp onunla yatıp onunla kalkan, varını yoğunu tek bir konuya vakfedebilecek bir insan tipidir. Zamanını, varsa parasını, sahip olduğu diğer kaynakları bu uğurda haralayabilme isteği ve motivasyonu vardır.”

“Sosyal girişimci toplumu kapsayıcı olmalı ve toplumla ilgili olan sorunları çözmek konusunda risk alabilmeli. Yalnızca kendi kişisel gelişimi için toplumda iyileştirmeler yapmak yerine toplumun/ bütünün yararına olacak konularda bu iyileştirmeleri yapmaya özen göstermeli.”

“Ben kendi adıma, etrafımda olanlardan rahatsızlık duyuyorum, neden başkaları da duymuyor? Bence sosyal girişimcinin farkı, sosyal sorunlara odaklı ilgisi ve duyarlılığı.”

“Sosyal girişimcileri bir bütün olarak düşünürsek tamamının tutkulu insanlar olduğunu söylemek yerinde olur.”

“Sosyal girişimcilerin dikkatimi çeken başka bir özelliği pozitif düşünceleri.”

“Kadın veya erkek iyi liderlik özelliklerine sahip olmalı, etrafında olanların farkında olmalı, risk alabilmeli, hedefler doğrultusunda insanları organize edebilmeli, çalışkan ve iyi bir oyuncu olmalı. Yani temel olarak, iyi bir sosyal girişimci olmak için etrafınızdaki insanlar için, özellikle de toplumdaki dezavantajlı gruplar için kendinizi sorumlu hissetmeniz gerekli. Sosyal girişimcilik için fedakar, özverili bir bakış açısına sahip olunmalı.”

“Sosyal girişimcilerin kendi inandığı yönde ısrarla ve inatla yürümeye kararlı olan baskın ve güçlü kişilikler olduğunu düşünüyorum. Mesleki deformasyon sayılmazsa eğer, narsistik özelliklerini iyi yönetebilen kişiler olduklarını düşünüyorum. Yaratıcı ve zeki kişiler. İdealist ve idealleri uğruna kendi çıkarlarını zaman zaman geride bırakabilecek fedakâr kişilerdir.”

Fikrin bulunması ve geliştirilmesi

Fellow'lara sosyal girişimcilik fikirlerini nasıl buldukları sorulduğunda fikirlerin çoğunlukla kişisel deneyimlerden, gözlemlerden, sosyal sorunlardan ve özellikle bu sorunları çözmek için çalışan kurumların yetersiz kalmasından kaynaklandığı görülüyor. Fikirler çoğunlukla çözüm konusunda "işin başa düşmesinden" doğuyor.

“Bu fikir ortaya, 1994 yılı Kasım ayında Bolkar Dağlarında yaşanan bir kaza sonrasında ortaya çıktı. O dönemler Türkiye’de dağda ve doğada bu tarz bir kaza meydana geldiğinde organize bir şekilde gidip arama kurtarma çalışması yapabilecek bir ekip, takım yoktu. Kazada iki üniversite öğrencisi kayboldu. Bu olaydan sonra, olası kazalar için daha etkin ve organize çalışmamız gerektiğine karar verdik.”

“Ben uzun yıllar kaynak geliştirme yaptım. Fon toplama, kaynak bulma işinde çalıştım. Kaynak yaratma modeliyle interneti bir araya getirebilir miyim diye düşündüm.”

“Sosyal girişim fikri, erken çocukluk yıllarımdan itibaren bedensel engelli bir birey olarak yaşadıklarımdan ortaya çıktı. İnsan haklarına duyduğum özlem, sosyal girişimci olmamı sağladı.”

“Çok benzer sıkıntıları olan arkadaşlarımla bir araya geldik, grupta çocuk gelişim uzmanından avukata, mimardan yayıncıya, sosyologdan öğretmene farklı mesleklerden insanlar vardı. Bu ekiple doğrudan hizmet üretmek yerine öncelikle çocuk hakları ile ilgili durumu analiz eden, sorunları görünür hale getirip öneriler oluşturmaya çalışan planlı, stratejik bir yapıyı nasıl kurgulayabiliriz diye düşünerek yola çıktık.”

“Avrupa’da yaşadığım sırada, oradaki hayata entegre olabilmek, engellilerin sosyal hayata aktif ve eşit katıldığını gözlemlemek şansına bende karşılaştırma fırsatı, farklı bir algı ve bilinç yarattı. Orada olup biteni görüp farkında oldum önce, sonra konuyla ilgilenmeye başlayıp bu konuda biraz bilinçlendim, araştırdım. Sonra da katılımcı oldum, ve birinin bu konuya Türkiye’de çözüm getirmesi gerektiğine kani oldum.”

“Benim fikrim Ashoka tarafından seçildi. Doğa korumayla ilgili bir iletişim alanı kurma fikriydi. Ben bu fikri bulmadım aslında hayat beni adım adım doğa korumayla ilgili olarak bu noktaya getirdi.”

“Profesyonel hayatım boyunca daima insan kaynağının, finansal kaynakların çok daha üstünde olduğu gerçeği ile karşılaştım.”

“Daima, eğitim ve eğitim kalitesini yükseltmek adına bir şeyler yapmanın hayalini kurdum. Şu anda yaşadığımız toplumu göz önünde bulundurduğumuzda, her zaman eğitimin kalitesinden ve okulların kalitesinden bahsediyoruz. Bu yüzden ben de işe okulların kalitesini ele alarak başladım.”

“Fikir birden, yaptığım işle ilgili olarak çok sinirlendiğim bir anda geldi aklıma. Bu işte ağırlıklı erkeklerle çalışıyordum ve ortam kadın-erkek eşitliği olmayan, erkekler tarafından baskılandığım bir ortamdı.”

“Aslında biz hizmet vermeye 2000’li yılların başında başladık. O zamanlarda Türkiye’de sağlık konuları, özellikle AIDS çok zor bir konuydu. Sağlık çalışanları, AIDS’li hastalar ile ilgilenmek, onları tedavi etmek istemiyordu. HIV pozitif hastalara karşı davranışları genel olarak kötü ve ayırmacıydı.”

“Türkiye’de balıkçılık yönetme alanında çalışan akademisyen yoktu. Ben bu alanda iyi bir akademisyen olmak için yola çıktım. Ben bilim insanı olmak için yola çıktım. Hiçbir zaman sosyal girişimci olayım diye yola çıkmadım.”

“Tarım Bakanlığı’na müracaat ettim, valiliğe gittim, rektörlüğe gittim, oraya gittim buraya gittim, hiç kimseden fayda olmayınca iş başa düştü mecburen.”

“Benim kızım otistik ve o zamanlar Türkiye’de otizm kelimesi bile telaffuz edilmiyordu. O zamanlar tedavi için başvurduğum hiç bir yerden yanıt alamadım.”

“Kaynakları harekete geçirecek ve ihtiyaçları buluşturacak bir mekanizma olması gerektiğini fark ettim. Mikado’nun fikri böylece ortaya çıktı.”

“Tarım firmaları işi çözemeyince sinirlendim ve birinin bunu yapmasını beklemeden ben yaptım.”

Sosyal girişimcilerin diğer sosyal etki aktörlerinden farkı

Fellow'lara sosyal girişimciliğin diğer sosyal etki yaratmaya çalışan aktörlerden, kişilerden veya STK'lardan farkını sorduğumuzda çok çeşitli yanıtlar alınıyor. Sosyal girişimlerin şirketlerden farkı net olarak belirtilebilirken (sosyal girişimler sosyal fayda odaklı oysa şirketler sadece kâr odaklı) sosyal girişimler ile STK'lar net şekilde ayrıştırılmıyor. Bazı fellow'lar sürdürülebilirliği ve bir iş planını sosyal girişimciliğin olmazsa olmazı addediyor, bazı fellow'lar ise sosyal girişimciliği şirketler bünyesinde bile yapılabilen bir şey olarak algılıyor.

“Sivil toplum kuruluşları ve sosyal girişimler arasında bir fark göremiyorum, böyle bir fark varsa da ben bilmiyorum.”

“Bana göre, organizasyona dayalı farklılıklar var. Bir STK (sadece) bağışlar olmadan hayatta kalabilir, fakat sosyal girişimci gelir üretmek zorundadır.”

“Sanırım STK sorununun nasıl çözüleceğini ve nasıl bir çalışma yapılacağını saptayabilmeli, şirket ise sosyal bir sorunu çözerken aynı zamanda nasıl kâr edebileceğini bulmalı.”

“Bir iş girişiminde temel kaygı kâr elde etmek ve kârı büyütme olacaktır. Fakat sosyal bir girişimde girişimciler kesinlikle daha sosyal değer odaklı olacaktır.”

“Sosyal girişimciler sosyal açıdan daha motive, finans odaklı değil daha çok sorun odaklıdır.”

“Sosyal girişimci sosyal bir problemi çözmek konusunda tutkuları tarafından motive edilir. Sıradan girişimci ise kâr odaklıdır. Ancak bence bu ikisi birbirine yaklaşmaktadır.”

“Sosyal girişimcilerin en büyük farkı yenilikçi olmaları, girişimci gibi düşünebilmeleri ve sosyal bir sorunu bir iş planı çerçevesine oturtabilmeleri.”

“STK’lar sosyal amaçlarla faaliyet gösterse de ticari faaliyette bulunmaz. Sorunlara getirdikleri çözümler genellikle proje temellidir ve sürdürülebilir olmayabilir. Sosyal girişimler ise sürdürülebilirliğini sadece bağışlarla değil ekonomik faaliyetlerle de sağlar. Şirketlerin asıl amacıysa kâr elde etmektir.”

“Sivil toplum örgütlerinde de, sosyal girişimcilikte olduğu gibi bir fayda ve hedef odaklılık var. Ancak bu kârı nasıl tanımladığınız ile ilişkili, yani ekonomik odaklı da olabilir, insan odaklı da. Doğrusu hepsinin ortak noktası kâr ama aktivitenin neyle ilişkili olan bir kâr getirdiği söz konusu yapıları farklı kılıyor.”

“Elde edilen kâr ortaklarına dağıtıyor ve bireysel zenginleşme sağlıyorsa kâr odaklı bir şirket söz konusudur ama kârı kurumun kuruluş amacına yönelik harcıyorsa, sivil toplum örgütlerinin iktisadi işletmeleri gibi, o amaçlara yönelik harcıyorsa onu daha sivil açıdan sorumlu, sosyal sorumluluk sahibi bir şirket sayılabilir.”

“STK’lar ne kâr için vardır, ne de kâr odaklı organizasyonlardır. Bununla birlikte sosyal girişimler toplumun yararına olan hedeflerini sürdürebilmek adına kâr amacı güder ve kâr elde eder. Sivil toplum yalnızca kendini sürdürülebilir kılmak için hibe ve bağış alır ama bu hibe ve bağışların ekonomik faaliyetleriyle bir ilgisi yoktur.”

“Şirketi, sosyal girişimi ve STK’yı ayıramayız. İkelere bakmak gerekir. İkelere uygunsuz şirket de sosyal girişim yapabilir, STK da yapar, herkes yapabilir. “

“Sosyal girişimci kendi başına da hareket edebilen biridir, başkalarının “Bu iş olmaz,” dediği durumlarda bile vazgeçmeyip yola devam edebilen biri. Sivil toplum örgütlerinin de başaramadığı, tamamen yeni ve özgün fikirler için birilerinin harekete geçmesi gerekiyor. İşte o noktada harekete geçen sosyal girişimcidir.”

“Bir sivil toplum organizasyonu insanlara ve üyelerine bağlıdır ancak bir girişim –sosyal olsun olmasın– finansal modele dayanır ve mali bir akışı vardır. Bu sayede hayatta kalmayı başarır. Bence sivil toplum organizasyonu ve girişim arasındaki temel fark da budur.”

“STK’larda amaç toplumu bir araya getirerek gönüllük esası içinde bir şeyler değiştirmektir. Sosyal girişim şirketlerindeyse kâr amacı güdülmüyor. Klasik girişimcilikteyse Boğaz’da yalı hedefi var.”

Sosyal girişimciliğin motivasyonel farkı

Sosyal girişimciliğin motivasyonel farkları konusunda fellow'lar özellikle toplumsal fayda yaratma, topluma değer katma gibi noktalara değiniyor.

“Bir işletme kurmanın ana motivasyonu kâr etmek, para kazanmak, günlük hayattaki geçimini bundan sağlamak olarak düşünülebilir. Sosyal bir işletme kurmanın motivasyonuysa kâr etmek değil, toplumsal bir fayda yaratmak.”

“Normal bir işletme kâr-zarar ilişkisi üzerinden yürür, sosyal işletmeyse insan odaklıdır. Sosyal işletmenin sermayesi yeni hikâyeler, yeni kahramanlar çıkarmak için bir fırsattır.”

“Arada çok temel bir fark var, sivil toplum örgütlerine ve sosyal girişimlere dahil olan kişinin mutlu olması ve kendini geliştirmesi önemlidir ama bunun tek yolu maddi kaynak değildir.”

“Çok çıplak olacak ama somut, sade bir işletme ile sosyal bir girişimin temel farkı maddi yönü.”

“Sosyal işletme, bir sosyal girişimcinin bütün etik değerleri ve bütün kavramları gözetilerek kurulmuş bir işletmedir. Bütün bu etik değerleri, çalışma prensiplerini ve kapsayıcı iş modellerine yönelik unsurları içinde taşıyordur.”

“Sosyal bir işletmede kâr aslında sosyal bir kârdır. Değinilen sorunun çözümüne ortak olan insanlar ve o insanlarla birlikte yapılan çalışmanın sonuçları, yani nihai ürün o sosyal problemin çözümüdür.”

“Başlangıçta hiçbir fark yok. Normal bir işletme kurarken de, sosyal bir işletme kurarken de hesap kitap yapmak zorundasınız, düşünmek zorundasınız, iş planları geliştirmek zorundasınız.”

“Süreçler aynı aslında ama birisinde kâra odaklanıyorsunuz, diğesinde sosyal faydaya, toplumsal faydaya odaklanıyorsunuz.”

“Bir tarafta sosyal girişimcilik, toplumsal açıdan bir şeye ihtiyaç olduğunu düşünen kişiler var. O motivasyonla hareket ediyor. Diğeri parayı bir ihtiyaç olarak ön planda görüyor. Motivasyon açısından büyük bir fark varmış gibi gelmiyor bana. İnsanı hareket geçiren şey motivasyondur, motivasyon da ihtiyaçla alakalıdır. Onu ihtiyacı öyle, bunun ihtiyacı öyle. Herkes ihtiyacı yönünden hareket ediyor.”

“Sosyal girişimci iş kurarken motivasyonu normal girişimciden çok farklı olmuyor.”

Sosyal girişimciliğin önündeki engeller

Sosyal girişimciliğin önündeki engeller, fellow'ların en çok değinmek istedikleri konu. Bu engeller, finansal sürdürülebilirlik, iç engeller ve dış engeller olarak kategorize edilebilir. Fellow'ların öncelikli olarak söz ettiği engeller finansal sürdürülebilirlik çevresinde sıralanıyor.

“Sürdürülebilirlik.”

“Finansman en büyük zorluk.”

“Sürdürülebilirlik. En büyük zorluk sürdürülebilirlik.”

“Finansal sıkıntılar yaşadık.”

“En büyük engel, fikrimi kurumsal bir yapıya dönüştürdüğüm zaman, yani şu an çalıştığım spor kulübünü kurduğumda sporcularım için sabit bir tesis bulamamaktı.”

Finansal sürdürülebilirlik konusunda fellow'lar Türkiye'de sosyal girişimlerin vergi muafiyetlerinin olmamasının, özel şirketlerle aynı rejime tabi olmalarının adil olmadığını belirtiyor.

“Sosyal girişimciliğin Türkiye’de sürdürülebilirliği konusunda hâlâ sıkıntı içindeyiz. Desteklenmiyoruz. Vergi anlamında kâr amacı güden bir şirketle aynı şekilde ve aynı derecede vergilendiriliyorsunuz.”

Dış engeller kategorisine dahil olan engeller konusunda fellow’lar, Türkiye’nin içinde bulunduğu politik kutuplaşma, kutuplaşmanın toplum üzerinde yarattığı kuşkuculuk ve sosyal girişimleri politik olarak bir noktaya yerleştirme ve bu şekilde yargılamanın motivasyon kırılcılığından bahsediyor.

“2001-2002 yılları arasında üzerimize çok ciddi bir şekilde saldırıldı. Hem derneğin kurucusu ve başkanı olarak bana, hem de girişimin kendisine yönelik saldırılar oldu. Hakkımızda çok fazla karalama kampanyaları düzenlendi.”

“Çünkü Türkiye her geçen gün daha çok kutuplaşıyor ve insanların ideolojik ya da politik olarak seni bir yerde konumlama eğilimi doğuyor.”

“Hatırladığım ikinci kriz ya da problem başka bir STK ile ilgili farklı bir konudaydı. Her zaman mutlaka beni bir şeyler yapmakla ya da hiçbir şey yapmamakla suçlayan bir STK olabiliyor.”

Konuyla ilgili bir engel, yapılan işlerin toplumda algılanma biçimi olarak dikkat çekiyor. Pek çok sosyal girişimci kendini akıntıya kürek çeken bir insan olarak tasvir ediyor. Toplumda oluşan olumsuz algılar çoğu zaman sosyal girişimciler için yorucu oluyor.

“Algı sorunu olarak özetleyebilirim. Yaptığımız işle alakalı olarak karşılaştığımız duvarlar.”

“Bütün o korkular, önyargılar ve stigmalar başlangıçta bizim için birer engel.”

“En büyük sorun, insanlara bu derdi nasıl anlatacağın. Sen toplumun bir sorunu olduğunu görüyorsun ama bunu görmeyene nasıl anlatacağın? Bu biraz masal anlatmak gibi.”

“Biz bu insanların önyargılarını kırmaya çalışmaktan yorulduk. Bütün yöntemleri deniyoruz ama karşımıza çıkanların %80’i hatta %90’ının araştırmacı olmayan, özgüveni olmayan, farklılıklara saygı duymayan vb. özellikler aşıl原因 bir eğitim sisteminden gelmesi sebebiyle anlatmaya çalıştığımız şey hep bir gömlek fazla geldi karşı tarafa ve hep yadırgandı, aykırı bulundu, uzak duruldu.”

“Çok ilginç ama mesela bazı projelerimizde, otizm için iş yapıyoruz ama, öğretmenlerle çalışırken çok büyük zorluklar çektik. Yani öğretmenlere yeni bir fikri aşulamakta zorlandık.”

Kuruluşların iç düzenini etkileyen bürokratik, deneyimsel ve yönetsel sorunlar, insan kaynağı bulma zorlukları ve deneyim eksikliği gibi engellerle de karşılaşılıyor.

“En büyük sorun bakanlıktaki kadro değişimleri ve iniş çıkışlar. Bazen önceden kurulmuş ilişkiler tamamen sıfırlanıyor. Bakanlık kendi içine kapanıyor.”

“İlk engel tabii ki insan kaynağı sağlamak. İnsanlar bu çalışmaya dahil olmak istemiyor.”

“Hatırladığım ilk zorluk toplulukları yönetmekti.”

“Sosyal girişiminizin karşılaştığı en büyük zorluk klasik yöntemlerle sonuç almaya çalıştık.”

“Sosyal girişimimi geliştirirken karşılaştığım, sosyal girişim anlamındaki en büyük risk klasik yaklaşımlarla fazlaca zaman kaybetmiş olmamdı.”

Türkiye’de sosyal girişimciliğin ve diğer ülkelerdeki sosyal girişimcilikten farkı

Türkiye’de sosyal girişimcilik söz konusu olduğunda fellow’ların altını çizdiği temel noktalar, kavramın Türkiye’de çok yeni olması ve diğer ülkelere nazaran çok iyi anlaşılabilmesi. Pek çok fellow, hukuki yapının eksikliğini bile kavramın toplum tarafından anlaşılabilmesiyle ilgili olduğunu belirtiyor. Bu durum, Türkiye’de sosyal girişimciliğin önünde zorlaştırıcı bir etkiye sahip. Fellow’lar, yurt dışındaki destek mekanizmalarının Türkiye’de var olmadığını dile getiriyor.

“Sosyal girişimcilik Türkiye için çok yeni.”

“Türk sosyal girişimcilerin, sosyal girişimciliğin Türkiye için yeni bir kavram olmasından ve herkes tarafından bilinmemesinden kaynaklı kültürel problemlerle karşılaşılabilir. Sosyal girişimci olarak çıkış yaptığınızda aldığınız tepkiler farklı olabilir fakat girişimcilik açısından böyle bir fark olduğunu düşünmüyorum.”

“En büyük fark şu: Türkiye’de biz sosyal girişimciler zorlanıyoruz. Sosyal girişimcilik mantığı henüz hukuki olarak anlaşılabilir değil.”

“Türkiye’de sosyal girişimciliğin ne olduğu ile ilgili ciddi bir kavram kargaşası var.”

“Yurt dışında sosyal girişimcilik imajı ve sosyal girişimciliğe verilen destek çok güçlü. Türkiye’de bu tip bir destekten hiç faydalanamadım.”

Ülkeler arasındaki farkların biraz da sosyal sorunların yapısıyla ilgili olduğu fikri de sıklıkla belirtiliyor. Ayrıca Türkiye’deki bazı sosyal sorunların sosyal girişimciliğin yapısını belirlediği fikrini savunan sosyal girişimciler de var.

“Farklılıklar genellikle ülkelerin içinde bulunduğu sosyal sorunların çözümsüzlüğüyle ve aciliyetiyle ilgili aslında.”

“Üçüncü dünya ülkelerinde sosyal girişim çalışmalarının etkileycilikleri çok yüksek. Büyük bir fark yaratabiliyorsunuz. O noktada fark yaratma açısından ciddi bir fark olduğunu düşünüyorum.”

“Ülkelerin kültürel yapılarına, kalkınma düzeylerine göre sosyal girişimlerin de değiştiğini görüyoruz.”

“Sosyal girişimcinin en önemli özelliklerinden biri yaratıcı yeni fikirler bulmasıdır. Ülkemizin araştırmaya, yeniliğe daha önemlisi radikalliğe tahammülünün olmaması, sosyal girişimcilikte de yansımaları buluyor bence.”

“Türkiye’de toplum olarak sosyal hareketin ne olduğunu, sosyal yardımın ne olduğunu bilmiyoruz.”

“Sosyal girişimciysen kâr etmene gerek yok ya işi daha ucuza daha yapabilirsin diye düşünüyorlar. Pazarlıkta gücün azaltıyor. Sen sosyal girişimci değil misin kâr mı gözeteceksin, 10 değil 5 liraya yapsana, çiftçilere de yardım olsun. Oysa yurtdışında sen sosyal girişimci olduğun için daha fazla fona ihtiyacın var diye düşünüyorlar.”

Finansal model, strateji ve sürdürülebilirlik

Her ne kadar iş modeli, Ashoka için sosyal girişimlerin olmazsa olmazı olmasa da Türkiye'deki fellow'lar bu konu üzerine epeyce kafa yoruyor, girişimlerinin sürdürülebilir olması için stratejiler geliştiriyor. Aralarında finansal modele sahip, kâr eden sosyal girişimler de bulunuyor. Fellow'lara finansal kaynaklarının ve stratejilerinin neler olduğunu sorulduğunda alınan ilk yanıt sponsorluklar ve bağışlar oluyor.

“Çok sayıda sponsorla çalışıyoruz. Yasal servisler, halkla ilişkiler, tasarım gibi alanlarda sponsorlar aracılığıyla ilerliyoruz.”

“Sponsorlukla hayatta kalabilirim, dolayısıyla sürdürülebilirlik, halihazırda sosyal girişimciler için Türkiye’de hâlâ bir sıkıntı. Çok uzun vadeli göremiyoruz önümüzü.”

“Halihazırda bir işletme modelimiz yok. Başlıca fon kaynaklarımız Ashoka, Küresel Çocuk Fonu ve AB hibeleri.”

“Fon açısından da ulusal bağış ve kaynak aktarımı imkanı olmadı. Üye aidatları da pek olmuyor. Uluslararası fonlarla ayakta durduk. AB projeleri ve elçilikler sayesinde ayakta kaldık. Özellikle Hollanda Büyükelçiliği çok destek oldu.”

“Bizim temel kaynağımız projelerimiz ve bağışlar.”

“Çok popüler olduk, insanlar bize güvendi, bizi sevdi ve bu nedenle bize çok fazla bağış yaptılar.”

“Maddi, mal ve ürün gibi her tür bağışla kaynaklarımızı güçlendirmeye çalışıyoruz.”

Sosyal girişimler, çoğu zaman sponsorluklar yeterli olmadığına kaynak sıkıntısını çözebilmek için finansal problemlere yaratıcı çözümler bulmak durumunda kalıyor.

“Dış kurumlara verdiğimiz acil durum ve yönetimi konularındaki eğitim ve danışmanlık hizmetlerini enstitü üzerinden yapıyoruz. Oradan elde ettiğimiz gelir ile sosyal girişim operasyonlarını finanse ediyoruz.”

“En son genel kurulda derneğe bir iktisadi işletme kurmak üzere bir karar aldık. Fakat henüz o işletmeyi nasıl kurabileceğimizi bilemiyoruz çünkü hakikaten çok güzel para harcayabiliyoruz ama girişimi paraya çevirmenin ve sürdürülebilirliğini sağlamanın yöntemini bulabilmiş

değiliz. Şu sıra, farklı fikirler üzerinde düşünüyoruz.”

“Biz var olma stratejimizde fon kaynaklarını kullanmayı önemsemedik. Biz bunu nasıl kendimiz yaratırız diye düşündük. Kendi kaynağımızı yaratmanın daha sürdürülebilir olacağını düşündük.”

“Çekirdek bütçenin sağlanabilmesi için bir havuzumuz var. Bu havuzun oluşturulması için pek çok şey yapıyoruz. Sponsor aramaktan fon kaynaklarına başvurmaya, kitle fonlaması projeleri yapmaktan eğitim satmaya yaptığımız pek çok şey var ama bütçe her zaman açık veriyor.”

“Farklı sosyal girişimler için farklı yapılar kurguladım. Örneğin okullarımız vakfımız tarafından desteklendi.”

“Sürdürülebilirlik için AKUT Enstitüsü gibi Türkiye’de ve Türkiye dışında çeşitli fabrikalarda ve şirketlerde acil durum ve afet yönetimi eğitimleri düzenleyen son derece sürdürülebilir bir modele sahibiz. Mevcut durumda iş sürekliliği planı bile yapabilecek durumdayız.”

“Parasal işlerimizi Aura psikoterapi merkezi üzerinden yürütüyoruz. Sivil toplum duyarlılığı ve eylemleri kısmını dernek aracılığıyla yürütüyoruz. Bu iki kuruluş çözüm ortağı olarak çalışıyor. Şu anda AB fonlarıyla yürüttüğümüz büyük ve ciddi projeler var.”

“Bizim her işimizin fon kaynağı farklı. Bunlardan biri web sitemiz örneğin. Reklam alıyoruz.”

“Biz bir şirketiz o yüzden kâr ediyoruz. Ama elbette kâr ettiğimizde, onu şirkete geri koyuyoruz ya da STK'lara bağışta bulunuyoruz...”

Sosyal girişimin hedeflediği problemin çözümü mümkün müdür?

Konuya ilişkin akademik çalışmalar, bir sosyal girişimin başarısının mücadele ettiği sorunun yok olması ve dolayısıyla artık girişime ihtiyaç olmamasıyla mümkün olduğunu gösteriyor. Bazı akademisyenler aynı görüşün devamı olarak bir sosyal girişimin başarısını farklı bölgelerde kendisini örnek alan benzer girişimlerin sayısının gösterdiğini düşünüyor. Fellow'lara mücadele ettikleri sorunların ne ölçüde ortadan kaldırılabildiği sorulduğunda, yalnızca iki fellow, akademisyenler gibi sorunun tamamen ortadan kaldırılmasının mümkün olduğundan söz ediyor.

“Kuruluşumuzun bir mottosu var: “Temel amacımız (sorunu kökünden çözüp) kendi kendimizi imha etmek.”

“Hemen hemen her sosyal girişim mevcut bir soruna yeni bir çözüm üretmek için var. Eğer sorun sizin organizasyonunuz aracılığıyla çözüm bulursa, evet bu operasyonu sonlandırabilir.”

Fellow’ların pek çoğu problemlerin karmaşık yapısından dolayı sosyal girişimlerin başarısını sorunun tamamen ortadan kaldırılmasına endekslemenin doğru olmayacağı görüşünü savunuyor. Fellow’lar ayrıca değişim ve dönüşümün zaman aldığını da ekliyor.

“Toplum içerisinde bir sosyal girişim projesi gerektirecek kadar önemli bir sorun olan, devletin kendi örgütlü dinamikleriyle çözüm bulanamayan bir konu, bir sosyal girişimcilik projesiyle küt diye ortadan kaldırılıp yok edilemez.”

“Hiçbir sosyal girişimin bir sosyal sorunu tamamiyle çözebileceğine inanmıyorum.”

“(Sosyal bir sorunu) tamamiyle çözmenin bir sosyal girişimin misyonu ya da vizyonu olduğunu düşünmüyorum.”

“Sosyal girişimin misyonu olarak tek bir sorunun ortadan kalkmasından söz etmek mümkün değil çünkü problemler ilgilendiğiniz konunun çapına bağlı.”

“Sosyal girişimimle sorunu ortadan tamamen kaldıramazsam, uzun vadede bu sorunu ortadan kaldıracak çözümün paydaşı sosyal girişimciler yetiştiremezsem ya da yeni bir sistem kuramazsam pek de başarılı sayılmam, sayılamayız.”

“Sosyal girişim aslında bir süreç. Küçük de olsa herhangi bir değişim, dönüşüm, evrilme başarıdır benim için.”

“Hem doğru, hem doğru değil. Sosyal girişimcilik biten bir şey değildir sosyal girişimci açısından.”

“Anlayışınız genişledikçe çözmeye çalıştığımız problemi algılama biçiminiz de genişliyor büyüyor ve sorun daha karmaşık hale geliyor.”

“Sosyal bir sorunun yok olması çok uzun bir süreç. Bir sosyal girişimcinin ömrünü aşar. O anlamda hiç birimiz başarılı sayılmayabiliriz. “

“Bu durum, sorunun hangi kanal aracılığı ile çözülmesini beklediğimize bağlı. Bizim kültürümüzde daima devletten, hükümetlerden bekleme eğilimi, geleneği var.”

“Sosyal girişimin başarılı olup olmadığının bana göre en net göstergesi toplumsal algı. Sorun bir anda çözülmez çünkü toplumsal sorunlar bir anda ortaya çıkmaz ve bir anda yok olmaz.”

“Sosyal girişimin oluşmasını gerektirecek bir sosyal sorun varsa, bu sorun toplum içinde kökleşmiş ve tek bir kuruluş tarafından çözülemeyecek bir sorun halini almıştır.”

“Eğer hedefine ulaşabilirsen son bulabilir, neden olmasın? Fakat, aynı zamanda farklı sosyal sorunlara ve dolayısıyla da girişimlere de yol açabilir ki bu sıklıkla karşılaştığımız bir durum.”

“Eğer çiftçiler bir gün Google’da arama yapip sorunlarının çözümünü bulacak seviyeye gelirse benden hizmet istemeyi onlar seçerse, mazot bilgilerini, dünyadaki tarım haberlerini göndermemi talep ederse en son noktaya ulaştık demektir. Ancak bu bizim işimizin biteceği anlamına gelmez.”

Sosyal etki ölçümlemesi

Fellow'lara, sosyal girişimlerinin etki ölçümlemesini ne ölçüde yaptıkları sorulduğunda farklı yanıtlar almak mümkün. Sosyal etki ölçümlemesi Türkiye'de çok yeni gelişen bir alan. Sosyal girişimciler de sivil toplum kuruluşları gibi, sosyal etkiden çok çıktılarını ölçümlemekle yetiniyor ve değişimi ölçmenin kolay olmadığını düşünüyor.

"Etkiyi gerçekten ölçümleyebilen biri var mı bunu bilmiyorum."

"Etki ölçümlemek için hiçbir şey yapmıyorum onu yapmaya vaktim yok."

"Etkiyi aslında çok kapsamlı ve doğru bir şekilde ölçebilmek ne yazık ki pek mümkün değil."

"Ne yazık ki odaklanamadığımız ve şu anda ilgilenmeye çok fırsat bulamadığımız noktalardan biri sosyal etki. Aslında çok daha fazla kafa yormamız gereken şeylerden biri. Projelerin içinde bağımsız izleme, değerlendirme gibi konulara çok da ağırlık veremiyoruz maalesef."

"Ölçümlüyoruz çünkü yaptığımız her şeyi kayda alıyoruz. İzleme, değerlendirme ve faaliyet raporlarıyla ilgili izlediğimiz programlar var. Bunun yanı sıra işi profesyonel olarak rapor hazırlamak olan ve bize karşılıksız hizmet veren bir ekipten de hizmet alıyoruz."

"Kaç insanın etkilendiğini biliyoruz, sayısal veri bizim için en büyük sosyal etki. Bugün itibarıyla 46-47 bin insanın hayatı, koşullar sayesinde değişti."

"Benim yapımda çok kolaydı bu çünkü benim hedefim bağış yaratmaktı. Sosyal etkim oydu. Ölçümlemesi kolaydı."

"Gençlik ve engellilik konularını birlikte çalışmaya başladığımızdan bu yana 1500'den fazla çocuk ve gence ulaştık."

"Kamu ile kavga da etsek bu alanda bizi yetkin buluyorsa, büyük sosyal örgütler veriyi bizden alıyorsa bunlar hep etkidir."

"Hapishane personelin eğitimlerine dahil olmamız da bir gösterge."

"Toplum Gönüllüleri Vakfı'nda, toplum hizmeti projesine başlamadan genç gruplar arasında, öncesinde, sonrasında ve iki yıl sonra dönemsel olarak tekrarlanan anketler düzenliyoruz. İlk olarak bunu ölçümlüyoruz. İkinci olarak projeyi uygulayan gençler de dahil olmak üzere projeden fayda sağlayan gençlerin sayısını ölçümlüyoruz."

"Üçüncü kişiler tarafından yazılmış bir rapor hazırlıyoruz. Bunun dışında elbette kendi çıktılarımızı biliyoruz."

"Öncelik listemiz var: Önceliğimiz birbirimiz arasında iletişim yaratmak ki bunu da yaptık."

"Etkiyi ölçümlemek için derinlemesine görüşmeleri tercih ediyoruz. Algıda değişiklik oluştu mu? Bizim için önemli olan bu."

"Yaptığımız her şeyi sayıyoruz. sonra da çiftçilerden kendiliğinden geri dönüşler oluyor. Bazen de bunu araştırma yaparak sahada veya çağrı merkezinde araştırma yaparak ölçümleme yapıyoruz."

Öğretim programlarında sosyal girişimcilik

Sosyal girişimciliğin öğretilebilir bir şey olup olmadığı sorulduğunda, fellow'lar sosyal girişimciliğin okullarda desteklenebilir, teşvik edilebilir bir konu olduğunu belirtiyor. Özellikle üniversitelerde sosyal girişimcilik derslerinin olmasının, kulüpler, konuklar vb. girişimlerle vasıtasıyla bu konunun ders programları dışında da teşvik edilmesinin ve deneyimsel öğrenmenin önemi vurgulanıyor.

“Sosyal girişimcilik seçmeli ders olmalı ve gençlere yaşadıkları toplumu ilgilendiren sorunlara sahip çıkma konusunda ufuk açıcı, onları destekleyen ve motive eden çalışmalar planlanmalı.”

“Bence, kişiler sosyal girişimci olmayı öğrenebilir, bu nedenle sosyal girişimcilik dersleri olursa bu derslere rol model olabilecek kişiler katılır ve sosyal girişimciliğin ne olduğunu, sosyal girişimci olmanın yollarını anlatır.”

“Sosyal girişimcilik kulüplerinin olması bence hayal.”

“Tüm Türkiye'deki üniversite öğrencileri kendi bölgelerinden yola çıkarak tüm ülkeye yaygınlaştırılabilir çözümler sunan projeler geliştirebilir. Bu projelerin uygulanabileceği fırsatları yaratılabilir. Ayrıca üniversitelerde sosyal girişimcilik konusunu ele alan yayınlar üretilmesi, hem üniversitelerde hem de toplumun genelinde farkındalık yaratması bakımından önemli olur.”

“Evet teşvik edilmeli. 12 Eylül'den önce sosyal alanda girişimci olmak olumsuz bir şey gibi görülüyordu. Belki bu konuda farkındalık yaratmak için geleneksel şekilde ders yapmak yerine konuk çağırarak yapılmalı. Öğrenci beni dinlemeli, görmeli ve bu alanda ne yaptığımı anlamalı.”

“Keşke ilkokuldan, hatta okul öncesi dönemden başlayarak sosyal girişim ruhunu yaşamın bütününe aktaracak yol ve yöntemler bulabilsek. Mesela bazı üniversitelerde sosyal sorumluluk projeleri, sosyal sorumluluk dersleri gibi bir dizi çalışmalar görüyorum. Hepsinin de değerli olduğuna inanıyorum ama bazen biraz yapay kaçıyor. Bunun hayatın her alanına nüfuz edecek bir yöntemini bulmak ve aramak durumundayız.”

“Kesinlikle öğrenilebilir. Zaten sosyal girişimcilik öğrenilir, doğuştan kimse sosyal girişimci değildir.”

“Sosyal sorunlara nasıl bakılacağı, nasıl çözüleceği gibi bütün bu hikâyeler derslerde okutulabilir, öğretilebilir.”

“Bence sosyal girişimciliğin okulları olmalı en azından ders olarak olmalı. Bana göre herkes de böyle bir potansiyel var.”

“Sosyal girişimciliğe dair farkındalık yaratmak üniversiteler yerine daha erken yaşlarda başlamalı. Böylece bireyler, yalnızca kendileri ya da kendi aileleri için sorumluluk hissetmektense tüm toplum ve çevre için sorumluluk sahibi olarak yetişebilir. ”

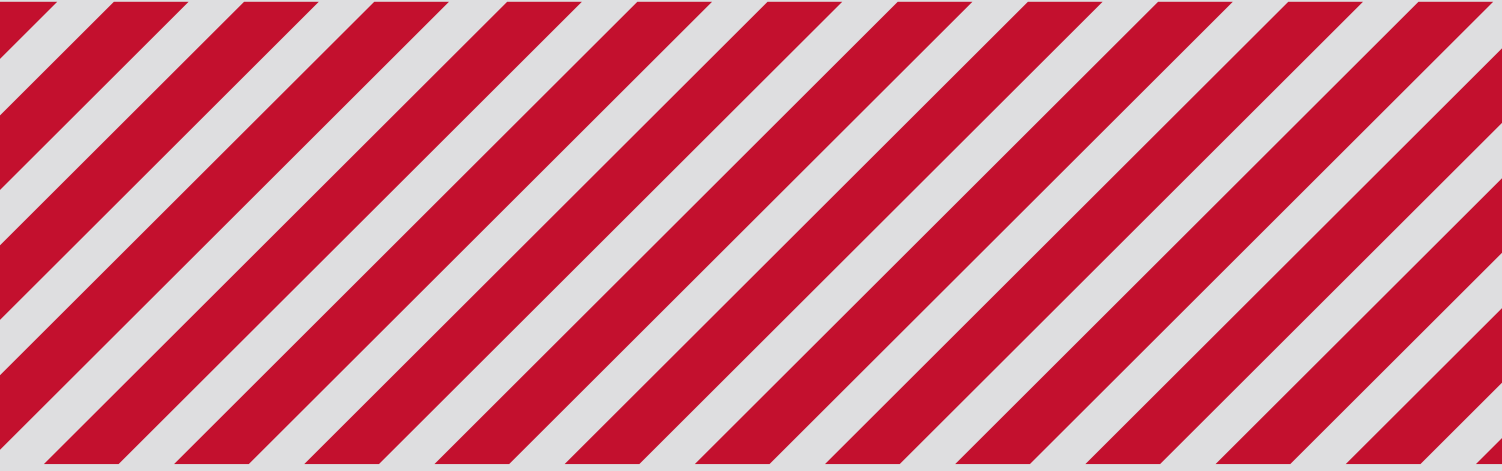
“Herkes sosyal girişimci olabilir, bu mümkündür. Fakat sosyal girişimcilik sistemi değiştirmeyi hedefleyen, kalıcı çözümler üreten, özel becerilere sahip insanlardır. Sosyal girişimciliğin öğrenilmesi, öğretilmesi gerekir.”

“Öğretim programlarından çok eğitimcilerin duyarlılığı önemli.”

“Sosyal girişimcilik öğrenilebilir. Bir kere gereksinimin farkına vardıktan sonra bunu nasıl çözerim diye düşünmeye başlayabilir öğrenciler.”

“İlk olarak, okullarda nasıl sorumlu dünya vatandaşı olunur diye dersler verilmeli.”

“Öğrenilebilir.”

KOÇ ÜNİVERSİTESİ

Koç Üniversitesi Sosyal Etki Forumu, Koç Üniversitesi, Rumeli Feneri Yolu
34450 Sarıyer, İstanbul, TÜRKİYE

T +90 212 338 00 00

www.kusif.ku.edu.tr

